

Martin Persson
Konsult
martin.persson3@trelleborg.se
0760514225

Bildningsnämnden

Rapport av genomförd utredning om dokumentationskrav i förskola och skola

Uppdrag

Förvaltningschefens formulerade direktiv till utredningen är baserade på bildningsnämndens verksamhetsplan 2023 där det står att ”tidstjuvar och onödig dokumentationsbörda ska tas bort”. Denna utredning ska ge underlag för beslut avseende minskning, förenkling eller utökning av dokumentationskraven på lärare och förskollärare i bildningsförvaltningen.

- Vilka krav på dokumentation har medarbetarna på våra förskolor och skolor idag? Strukturera det i förhållande till yrkeskategori och om det relaterar till kunskapsuppdraget eller ex upptäckt av misstänkt kränkande behandling (undanta skolsköterskor, psykologer och kuratorer).
- Var och på vilket sätt sker dokumentationen?
- Hur används dokumentationen i relation till styrdokumentens, bildningsnämndens och rektorsområdets mål?
- Jämför den dokumentation som görs i våra rektorsområden med vad lagstiftning och gällande allmänna råd säger.
- Korrelationen med rektorsområdets totala dokumentation och förvaltningens riktlinjer för detsamma. Dvs hur hänger rektorsområdets dokumentation ihop med de förvaltningsövergripande styrdokumenterna?
- Finns det skillnader mellan rektorsområdena på området dokumentation?
- Slutsatser - finns det delar där vi kan minska på dokumentationen, finns det delar där dokumentationen bör kvarstå men mer systematiskt användas för utvecklingsarbetet och finns det delar där vi idag inte dokumenterar men där vi enligt lagstiftning och allmänna råd ska/bör?

Avgränsning

Avgränsning har gjorts till följande skolformer; förskolan, grundskolan (inklusive fritidshemmet) och gymnasieskolan. De anpassade skolformerna omfattas inte av utredningen. Dokumentation avseende betygssättningen har heller inte haft något fokus i denna utredning eftersom data visar på att det inte finns några brister avseende dokumentation av betyg i bildningsförvaltningen.

Bildningsförvaltningen

E-post bildningsforvaltningen@trelleborg.se

Webb www.trelleborg.se

Besöksadress Henry Dunkers
gata 1

Postadress Box 79, 231 21
Trelleborg

Telefon 0410-73 30 00

Fakturaadress

Box 173, 231 23 Trelleborg

Org.nr 212000-1199

Metod

Följande metoder har använts för datainsamling i syfte att erhålla information som bedömningarna i utredningen baseras på.

Dokumentstudier

Nationell styrning; Skollagen, skolförordning, gymnasieförordning, läroplanerna samt Skolverkets allmänna råd.

Bildningsnämnden- och bildningsförvaltningens styrning; rutin för barn och elevers lärande och utveckling (antaget av MBL 230609), rutin för klagomål och anmälningsärenden (reviderad 2019-08-12), bildningsförvaltningens lärplattform och andra digitala ytor som används av förskollärare och lärare.

Intervjuer

Intervju med förskollärare tisdag 24 okt

Intervju med grundskollärare i fritidshemmet tisdag 24 okt

Intervjuer med gymnasielärare fredag 27 okt

Intervju med grundskollärare, mellanstadiet 15 nov

Intervju med grundskollärare, högstadiet 15 nov

Intervju med förskollärare, 16 nov

Intervju med grundskollärare, lågstadiet 16 nov

Kontinuerlig dialog med bildningsförvaltningens rektorer och kvalitetsutvecklare per mejl och tfn.

Varje intervju har bestått av mellan 4-6 personer och omfattat cirka 1 timme. Vid vissa intervjutillfällen har anteckningar förts och vid vissa tillfällen har jag spelat in intervjun på mobiltelefon för att göra dokumentationen i efterhand.

Regeringsuppdrag att se över lärares och förskollärares administrativa börda

Regeringen tillsatte i juni 2023 en kommitté vars uppdrag är att göra en översyn av förskollärares och lärares administrativa uppgifter och lämna förslag för att minska den administrativa bördan. Syftet är att frigöra tid som förskollärare och lärare kan lägga på att planera och bedriva undervisning.

Så här motiverar regeringen översynen. Eftersom förskollärares och lärares tid är en begränsad resurs behöver den användas på det sätt som bäst främjar barns och elevers utveckling och lärande. Förskollärares och lärarnas förutsättningar behöver därför förbättras så att mer tid kan ägnas åt undervisningen och uppgifter som tillhör undervisningen och inte åt administration eller andra uppgifter. Om förskollärare och lärare avlastas, exempelvis genom att fler uppgifter kan utföras av övrig anställd personal i verksamheten, kan också mer tid frigöras för undervisning och uppgifter som hör till undervisning. Exempelvis behöver skollagens bestämmelser om elevnära dokumentation ses över. Regeringen bedömer att det är viktigt att ta tillvara den kompetens som förskollärare och lärare besitter och att professionen ges större tillit när det gäller till exempel dokumentation av barn och elevers lärande och utveckling. Det är viktigt att digitala system i sig inte leder till

ökad administration och arbetsbörda. Därför bör det också analyseras om och hur digitala system bidrar till ökad administration och hur lärares huvuduppgifter kan värnas. Det behöver även göras en översyn av bestämmelserna om arbete mot kränkande behandling. De administrativa uppgifter som förskollärare och lärare åläggs av rektorn eller huvudmannen bör också ses över i syfte att minskas. Avsikten med införandet av bestämmelsen om extra anpassningar var bland annat att minska mängden dokumentation.

Kommittédirektiven är följande;

Med utgångspunkt i tidigare genomförda utredningar, studier och granskningar identifiera vilken typ av administrativa och andra uppgifter förskollärare och lärare i skolväsendet utför som innebär att tid tas från undervisningen och uppgifter som tillhör undervisningen,

Identifiera om dessa administrativa och andra uppgifter skapas på statlig, huvudmannans- eller skolenhetsnivå,

Analysera vilken betydelse dessa uppgifter har för verksamheten, förskollärare, lärare, barn och elever,

Bedöma vilka av förskollärares och lärares uppgifter som bör prioriteras bort,

Bedöma vilka uppgifter som övrig personal som är anställd i verksamheten kan utföra,

Föreslå åtgärder för att minska förskollärares och lärares administrativa uppgifter och andra uppgifter så att de ges mer tid till undervisningen och uppgifter som hör till undervisningen, och

Lämna nödvändiga författningsförslag.

Uppdraget ska redovisas senast den 1 oktober 2024.

Bakgrund

Forskning visar att förskollärare och lärare är den enskilt viktigaste faktorn för kvaliteten i undervisningen i skolväsendet och därmed avgörande för barns och elevers lärande och utveckling. Förskollärares och lärares huvuduppgift är att bedriva undervisning. Undervisningen kan indelas i tre separata processer, planering, genomförande samt uppföljning/utvärdering inkluderande bedömning av eleverna. Planeringen utgår från läroplan med tillhörande kursplaner och efter att undervisningen är avslutad sker både bedömning på individnivå samt den professionella utvärderingen av lektionen och/eller arbetsområdet.

I en rad utredningar och utvärderingar framkommer en bild av att lärare förväntas utföra allt fler arbetsuppgifter inom sin arbetstid, utöver de som innebär att genomföra undervisning och de arbetsuppgifter som följer med undervisningen. Det framgår också att lärare upplever frustration över att inte i tillräcklig utsträckning hinna med de arbetsuppgifter som hör till undervisningen. Ökad administration lyfts ofta som en av huvudorsakerna till att lärares tid inte räcker till för att bedriva en kvalitativ undervisning. 2022 presenterade Sveriges Lärare (tidigare Lärarnas Riksförbund och Lärarförbundet) en enkät som visade att 53

procent av lärarna anser att hög administrativ arbetsbelastning är det största arbetsmiljöproblemet på den skola som de arbetar på.

I ett flertal rapporter från myndigheter framkommer att hög administrativ arbetsbelastning är den största orsaken till stress för olika lärarkategorier i skolväsendet. Mest tid åt administration ägnar lärarna i grundskolan¹. Vissa bestämmelser i skollagen (2010:800) ställer krav som medför särskilt mycket administration för lärarna. Det handlar framför allt om elevnära dokumentation, ett exempel är de individuella utvecklingsplanerna i grundskolans årskurs 1–5². Ett annat exempel är bestämmelserna om kränkande behandling³.

Digitala system kan underlätta arbetet med exempelvis dokumentation, men de kan också vara svårhanterliga och tidskrävande. Det kan även vara tidskrävande om samma uppgifter behöver dokumenteras flera gånger i flera olika system.

Vissa förändringar har redan genomförts i lagstiftningen för att minska den administrativa bördan för lärare. En viktig förändring kom 2013 genom att kravet på skriftliga individuella utvecklingsplaner togs bort i de årskurser där betyg (åk 6-9) sätts.

Sammanfattning

Min bedömning med utgångspunkt i mina data, intervjuer och dokument, är att det inte är dokumentationskraven som är huvudproblemet i bildningsförvaltningen utan tidstjuvar kopplade till bildningsförvaltningens lärplattform och andra digitala ytor som används.

Samtliga professioner anser att dokumentationen i huvudsak är nödvändig både för verksamhetsplanering, uppföljning/utvärdering och kunskapsbedömningar av eleverna. Intervjudata från lärargrupperna kan sammanfattas på följande sätt; dokumentationskraven är rimliga och vi behöver dokumentationen för att kunna utföra vårt uppdrag. Dessutom stämmer kraven på förskollärare och lärarna i bildningsförvaltningen, Trelleborgs kommun, i huvudsak (det finns undantag) med de dokumentationskrav som skolförfattningarna kräver.

Lärplattformen

Problemet med att utföra dokumentationen för professionerna är bildningsförvaltningens digitala infrastruktur, framför allt själva navet i dokumentationen, lärplattformen. De som intervjuades säger att dokument finns på olika ställen, mallar för uppföljning och utvärdering har inte kommit på plats, det saknas mallar som behövs, vissa mallar ska inte användas eller ska användas på en annan digital yta samt att olika digitala system inte kommunicerar med varandra. De är många klick och medarbetarna säger att byte av lärplattform borde förenkla dokumentationen snarare än försämra den som de nu upplever.

¹ Rapport från Statskontoret, Administrativa kostnader i kommunsektorn. En analys av statens styrning av kommuner och regioner 2022:9

² Skollagen 10 kap. 13 §

³ Skollagen 6 kap. 10 §

Medarbetarnas legitimitet för bildningsförvaltningens lärplattform, som nu är inne på tredje läsåret, är låg och då är jag mycket försiktig i min bedömning. Kontexten till detta är att det alltid är krävande och jobbigt för den enskilde medarbetaren att byta digitalt verksamhetssystem. Medarbetarna har investerat och vant sig vid ett system och sedan blir det byte till ett annat. Med detta i beaktande var jag ändå minst sagt förvånad över den massiva kritik bland samtliga medarbetargrupper som finns gällande kommunens lärplattform. Det verkar också som implementeringen av lärplattformen har varit bristfällig, ”vi har fått se en film på 1 timme sa en lärargrupp”. En av flera allvarliga konsekvenser av brister i användandet av lärplattformen är att samtalen mellan pedagogerna handlar mer om var olika mallar finns och hur de ska användas än att diskutera planering, utvärdering av verksamheten och kunskapsbedömningar av eleverna.

Det finns dock undantag, medarbetare, som har investerat mycket av arbetstiden till att lära sig att använda kommunens lärplattform till allt som behövs för den egna undervisningen; planering, uppföljning/utvärdering, bedömning av uppgifter och elevernas progression. Dessa lärare säger att det har underlättat arbetet och att deras tid har effektiviserats.

Samtliga lärargrupper är nöjda med frånvarorapporteringen i lärplattformen, den är smidig och sammanställer statistik både på individ och gruppnivå. Lärargrupperna som intervjuades är också nöjda med mallen för pedagogisk planering.

Användandet av lärplattformen bygger på att det finns en planering att utgå från när bedömningar görs av elevernas kunskapsutveckling, ”den är nödvändig” säger lärarna.

Även elevernas extra anpassningar dokumenteras i lärplattformen, trots att det inte finns några författningskrav på dokumentation av dessa förutom för elever i åk 1-5 i den individuella utvecklingsplanen. Dokumentation av de extra anpassningarna anser lärarna är nödvändig för att de får en överblick över de elever som har sådana. Övrig dokumentation avseende det kompensatoriska uppdraget, pedagogisk utredning och åtgärdsprogram, har tydliga krav i skolförfattningarna och går inte att ta bort.

Uppföljningar av elevernas kunskapsutveckling

Gymnasielärarna är inte nöjda med rektorsbeslut om mittermins omdömen men det är ett tydligt krav i skolförfattningarna⁴ och går därmed inte att ta bort. Kraven på lärarna i grundskolan åk 1-5 att följa upp elevernas kunskapsutveckling 4 gånger per år är dock allt för frekvent i förhållande till kraven i skolförfattningarna. Skollagen skriver att vårdnadshavarna ska fortlöpande informeras om elevens kunskapsutveckling. De har möjlighet, vilket få utnyttjar enligt lärarna, att kontinuerligt se i lärplattformen hur eleven bedöms i olika uppgifter och ämnen. Lärarna gör, de flesta av dem, kontinuerliga bedömningar när ett arbetsområde är avslutat.

Inför utvecklingssamtalen krävs enligt skollagen⁵ att information ska ges vid utvecklingssamtalet som grundar sig på en utvärdering av elevens utveckling i de

⁴ ”en samlad information om elevens kunskapsutveckling” SL 15 kap. 20 §

⁵ Skollagen kap.10 § 12

ämnena som eleven får undervisning i⁶. Utvecklingssamtal hålls två gånger per läsår och då behövs det avstämningar av elevernas kunskapsutveckling i de ämnen som de undervisas i. Elevens mentor, som inte undervisar eleven i alla ämnen, behöver ett underlag att informera och utgå från i den framåtsyftande dialogen med eleven och elevens vårdnadshavare.

Det finns fyra skäl att ta bort kravet på lärarna i grundskolans åk 1-5 att bedöma elevernas kunskapsutveckling 4 ggr per läsår.

1. Skolförfattningarna kräver inte detta.
2. Lärarna säger att det inte hinner hända så mycket mellan avstämningstillfällena.
3. Den totala resultatbilden av elevernas kunskaper påverkar inte i någon högre utsträckning den framåtsyftande planeringen av undervisningen under läsåret.
4. Skolan får för stort fokus på bedömning av elevernas kunskaper. Risken finns att själva undervisningen och kunskapsbildningen, det lust och motivationsskapande, får för begränsat utrymme i lärarnas planering. Färre bedömningar skapar bättre förutsättningar för lärarna att planera undervisning som engagerar och stimulerar eleverna.

Det systematiska kvalitetsarbetet

Förskollärarna och lärarna uppfattar sin egen planering, genomförande och uppföljning/utvärdering av undervisningen som en process och det systematiska kvalitetsarbetet som en annan. Det är också så det är organiserat digitalt med två olika processer. Professionerna ser inte att deras uppdrag, undervisningen, är en del av det systematiska kvalitetsarbetet. Delarna har på detta område inte blivit en helhet som förvaltningen har kommunicerat ut i sin övergripande strategi.

Bildningsnämnden har satt effektmålen så övergripande att det täcker det nationella uppdraget, kunskaper, värden och delaktighet. All planering, genomförande och uppföljning/utvärdering av undervisning och verksamheter i bildningsförvaltningen ryms således inom ramen för bildningsnämndens effektmål.

Det är inte rimligt att mallar skickas ut⁷ för att arbetslagen ska utvärdera arbetet med bildningsnämndens effektmål eftersom det uppfattas av lärarna som något annat än deras uppdrag att utveckla undervisningen. Lärarna uppfattar mallarna som en ledningsprocess, vilket de i och för sig känner sig mer delaktiga i nu än tidigare, och att det systematiska kvalitetsarbetet har svag koppling till deras uppdrag, undervisningen.

Bildningsförvaltningens uppdrag borde inriktas på att samla upp data, utvärdera och bedöma dessa eftersom det handlar om måluppfyllelsen kopplade till bildningsnämndens effektmål. Det systematiska kvalitetsarbetet ska omfatta lärarnas planering och uppföljning av undervisningen och bli en gemensam process inte två som nu. Då minskar dokumentationen för förskollärare och lärare och fokus riktas på att utveckla den egna undervisningen.

⁶ Utvärdering av elevens utveckling i förhållande till läroplanen och betygskriterierna eller kriterierna för bedömning av kunskaper i de ämnen som eleven får undervisning i

⁷ Exempel, verktyg för målarbete – stoppveckor RO Skegrie/Eken

Dokumentationskraven för det systematiska kvalitetsarbetet för rektorn samt arbetet mot kränkande behandling är överensstämmande med de nationella skolförfattningarna. Önskvärt är dock att utredningen avseende misstänkta kränkningar och trakasserier läggs på en annan funktion, vilket görs på en del grundskolor i Trelleborg, än de som ansvarar för undervisningen. Om det är möjligt skulle statistiken över anmälda kränkningar blir mer tillförlitliga samt lärarna avlastas och därmed kunna öka fokuset på att utveckla undervisningen.

Dokumentation för professionsutveckling

Utredaren anser även att det saknas dokumentation som kan ha betydelse för att utveckla undervisningen (finns inget krav på detta i skolförfattningarna). Det är en mall eller yta där den enskilda förskolläraren eller läraren kan reflektera över och dra slutsatser över sin pedagogiska praktik. Bildningsnämnden har i sin övergripande strategi betonat att organisationen ska göra en fokusförflyttning från förutsättningarna till undervisningen och det är den processen som pågår och kan förstärkas genom att den enskilde medarbetaren kan följa sin professionsutveckling över tid. Det vore önskvärt att huvudmannens skapar förutsättningar för professionsutveckling genom att tillhandahålla någon form av ”reflektionsdagbok” där den enskilde läraren kan reflektera över sin undervisning, dra slutsatser och eventuellt också vid behov göra justeringar av undervisningen.

Professionellt lärande är ett bestående sätt att tänka och att göra. Idag gör skolan ett otal kartläggningar/bedömningar och kunskapsuppföljningar om eleven har lärt sig det som är kravnivån för olika årskurser. Men någon dokumentation och utvärdering av den undervisning som bedrivits och den effekt den fått på elevernas lärande görs inte systematiskt. Lärarna säger att de reflekterar och tänker dagligen på hur de ska genomföra undervisningen och även hur utfallet blev. Det sker dock ingen dokumentation av deras reflektioner och tankar så att de kan följa sin professionsutveckling över tid. Som en lärare uttryckte det; ”vi börjar i fel ände”. Följden av nuvarande system, med fokus på uppföljningen av elevernas kunskaper, blir att även åtgärder och insatser kommer att hamna på enskilda elever när den stora utvecklingspotentialen finns i lärarens utvärdering av effekterna av sin undervisning och möjligheten att göra förbättringar som gynnar elevernas lärande.

Utredningens övergripande slutsats är att huvudmannen, bildningsnämnden och bildningsförvaltningen, behöver fortsätta arbetet med att förenkla och förtydliga användandet av de olika digitala ytorna. Förutsättningar för detta arbete, som redan pågår, är goda eftersom de som arbetar med digitaliseringsfrågor på bildningsförvaltningen är personer som tidigare har arbetat i verksamheterna, lärare och skolledare, vilket medför att de har stor förståelse för lärarnas praktik. Det behövs ytterligare utbildning och lathundar för att digitaliseringen, framför allt kommunens lärplattform, ska uppnå sitt syfte att underlätta dokumentationskraven för lärarna och övriga professioner samt frigöra tid som kan användas till att utveckla undervisningen.

Sammanfattning av utredningens ändringsförslag

- ✓ Huvudmannen ska skapa förutsättningar för samtliga lärare och förskollärare att lära sig använda kommunens lärplattform så

- dokumentationskraven förtydligas och förenklas. Utbilda, tydliggör, och skriv lathundar om hur användandet i kommunens lärplattform ska gå till
- ✓ Minska kraven på kunskapsbedömningar i grundskolans åk 1-5 från 4 gånger till 2 gånger per läsår
 - ✓ Integrera det systematiska kvalitetsarbetet i lärarnas dokumentation avseende planering och uppföljning/utvärdering och bedömning av elevernas kunskapsutveckling

Utredningen - dokumentationskraven

Nationella uppdraget - Det systematiska kvalitetsarbetet⁸

Rektorsuppdrag

Varje förskole- och skolenhetsnivå inom skolväsendet ska systematiskt och kontinuerligt planera och följa upp utbildningen, analysera orsakerna till uppföljningens resultat och utifrån analysen genomföra insatser i syfte att utveckla utbildningen⁹.

Samtliga led i det systematiska kvalitetsarbetet ska dokumenteras¹⁰. I bildningsförvaltningen sker dokumentationen av att följa upp utbildningen samt analysera orsaker till uppföljningens resultat av den årliga **kvalitetsrapporten**. Att leda, planera och genomföra insatser, dokumenteras i **utvecklingsplanen**. Huvudmannen tillhandahåller mallar för både kvalitetsrapport och utvecklingsplan. Rektor är ansvarig för att kvalitetsrapport och utvecklingsplan upprättas i rektorsområdet.

Utredaren var orolig för att Skolinspektionen i samband med deras regelbundna kvalitetsgranskningar 2022 skulle kräva att bildningsförvaltningen skulle ha en kvalitetsrapport per förskole- och skolenhet, enligt formuleringen i skollagen¹¹. Ett av motiven till att bildningsförvaltningen ville ha en kvalitetsrapport per rektorsområde var att minska dokumentationsbördan för rektorerna och samtidigt stärka resultatanalysen genom att följa elevernas progression. Men någon sådan formell anmärkning kom aldrig från Skolinspektionen. De kommunicerade att det räckte med att bildningsförvaltningen redovisade data från varje förskole- och skolenhet i rektorsområdets kvalitetsrapport. Som en konsekvens av Skolinspektionens muntliga påpekande ändrade bildningsförvaltningen några tabeller i mallen till kvalitetsrapport 2023 för att tillgodose kravet att samtliga förskole- och skolenheters data blev synliga i rektorsområdets kvalitetsrapport.

Det går inte att ta bort någon dokumentation för rektorn i det systematiska kvalitetsarbetet. Bildningsförvaltningens skolledare dokumenterar det de ska enligt skollagen, kvalitetsrapport och utvecklingsplan.

⁸ Skollagen 4 kap

⁹ Skollagen 4 kap. 4 §

¹⁰ Skollagen 4 kap. 6 §

¹¹ Skollagen 4 kap. 4 §

Klagomål

Huvudmannen ska ha skriftliga rutiner för att ta emot och utreda klagomål mot utbildningen.¹² Det finns en intern rutin för hantering av klagomål och anmälningsärenden som är reviderad 2019-08-12. I rutinen står att i de fall muntliga klagomål lämnas måste mottagande tjänsteperson kontakta registrator för att upprätta ett ärende samt skriva en tjänsteanteckning över klagomålet i ärendet.

Den interna rutinen för hantering av klagomål och anmälningsärenden behöver ses över. Dokumentationskravet att en tjänsteperson skriver en tjänsteanteckning över klagomålet går dock inte att bortse ifrån.

Nationella uppdraget - åtgärder mot kränkande behandling

Lärare, förskollärare eller annan personal som fått kännedom om att en elev utsatts för kränkande behandling eller trakasserier i samband med verksamheten är skyldig att anmäla detta till rektorn. Rektorn ska sedan anmäla detta till huvudmannen. Huvudmannen är sedan skyldig att skyndsamt utreda omständigheterna kring de uppgivna kränkningarna och i förekommande fall vidta de åtgärder som skäligen kan krävas för att förhindra kränkande behandling i framtiden.¹³

Data från intervjuerna ger information om att det är läraren/förskolläraren som gör en anmälan och får sedan krav på sig att genomföra en utredning. Det gäller på de flesta skolor inom bildningsförvaltningen. Det finns dock undantag där utredningen genomförs av elevkoordinatorer eller socialpedagoger. Data visar att risken med att lärare ska göra utredningen är att de drar sig för att anmäla eftersom det ökar deras dokumentationsbörda och tar fokus från deras uppdrag att utveckla undervisningen. Möjligheterna för rektorsområdena att lägga utredningskravet på en annan funktion är i slutändan en resursfråga. Där det sker minskar dokumentationsbördan för lärare och ökar deras fokus på att utveckla undervisningen.

Nationella uppdraget – dokumentation och uppföljning av barn och elevers lärande

Vårdnadshavare för barn och elever ska fortlöpande informeras om barnets och elevens utveckling enligt skollagen.¹⁴

Minst en gång varje termin ska läraren, eleven och elevens vårdnadshavare ha ett utvecklingssamtal. Informationen vid utvecklingssamtalet ska grunda sig på en utvärdering av elevens utveckling i förhållande till läroplanen och kunskapskraven i de ämnen som eleven får undervisning i.

I åk 1-5 ska läraren en gång per läsår vid ett av utvecklingssamtalen, i en skriftlig individuell utvecklingsplan;

1. Ge omdömen om elevens kunskapsutveckling i förhållande till kunskapskraven i de ämnen som eleven får undervisning i

¹² 4 kap. § 8 skollagen

¹³ 6 kap. 10 § skollagen

¹⁴ 3 kap. 3 § skollagen

2. Sammanfatta vilka insatser som behövs för att eleven ska nå kunskapskraven och i övrigt utvecklas så långt som möjligt inom ramen för läroplanen.¹⁵

Om det har framkommit att en elev inte kan nå de kunskapskrav som gäller ska eleven ges skyndsamt stöd i form av extra anpassningar inom ramen för den ordinarie undervisningen.¹⁶ Det finns inga författningskrav på att lärare ska dokumentera extra anpassningar förutom för elever i åk 1-5 i deras individuella utvecklingsplan (IUP).

Om inte de extra anpassningar ger effekt att eleven når de kravnivåer som finns avseende kunskaper anmäls detta till rektorn som i sin tur ser till att elevens behov av särskilt stöd utreds. Utredningen kan då komma fram till att det behövs ett åtgärdsprogram med mer långtgående specialpedagogiska insatser än de extra anpassningarna. Den pedagogiska utredningen och åtgärdsprogrammen är enskilda dokument som ofta en specialpedagog ansvarar för att skriva fram.¹⁷

Bildningsförvaltningens rutin för dokumentation av barn och elevers lärande och utveckling

Bildningsförvaltningen har ett dokument som kallas ”Rutin för dokumentation av elevers lärande och utveckling”. Dokumentet tas fram i samverkan med facklig företrädare och medarbetare. Den senaste versionen av dokumentet antogs vid central MBL-förhandling 20230609. Rutinerna baseras på skollagen, skolförordningen samt Skolverkets allmänna råd om betyg och prövning samt utvecklingssamtalet och den skriftliga individuella utvecklingsplanen (IUP).

Rutinerna ska bidra till likvärdigheten i arbetet med att följa upp barn och elevers lärande och utveckling samt kommunikation med vårdnadshavarna.

Bildningsförvaltningen använder sig av en gemensam digital lärplattform för att dokumentera barn och elevers lärande och utveckling. I lärplattformen finns mallar för den pedagogiska planeringen, kunskapsomdömen, utvecklingssamtal och möjligheten att sända information till vårdnadshavarna. I rutinen kan man också läsa att ”om undervisande lärare nyttjar andra plattformar... är det viktigt att det finns tydliga länkar mellan plattformarna så att det är enkelt för eleven och vårdnadshavaren att ta del av planeringar, uppgifter och annat som rör undervisningen”.

Rutinen anger att läraren ska skapa planeringar där man beskriver arbetsområdet, kopplar centralt innehåll, betygskriterier/kriterier för bedömning och efter genomförande gör bedömningar för att eleven och dess vårdnadshavare på ett enkelt sätt fortlöpande kan ta del av bedömningarna.

Under läsåret anger rutinen att läraren ska göra fyra avstämningar (åk 1-5) gällande elevens lärande och utveckling. Avstämningarna görs v 42, 50, 12 och 23. Läraren ska inför dessa avstämningar säkerställa att kunskapsbedömningar är gjorda i elevuppgifterna samt att sammanställningen av omdömet i ämnet är uppdaterad. I sammanställningen används tre nivåer, när ännu inte en godtagbar kunskapsnivå,

¹⁵ 10 kap. 13 § skollagen

¹⁶ 3 kap 5 § skollagen

¹⁷ Skollagen 3 kap. 7 §

när en godtagbar kunskapsnivå och när mer än en godtagbar kunskapsnivå. I åk 6-9 används två nivåer, då betyg finns i dessa årskurser, när ännu inte en godtagbar kunskapsnivå och när en godtagbar kunskapsnivå.

Förskolan

I förskolan finns inga krav på att bedöma barns individuella utveckling. Däremot finns krav på planering samt uppföljning och utvärdering av verksamheten. Syftet med utvärderingen är att personalen ska få syn på den verksamhet som de har bedrivit och tillsammans analysera utfallet med utgångspunkt i barnens trygghet, lek och lärande. Det är analyserna av utvärderingens resultat av de professionella medarbetarna, förskollärarna, som pekar ut de väsentliga utvecklingsområdena framåt i förskolan. Det är här utvecklingskraften finns i förskolan, hos de professionella, när de synliggör effekten av sin verksamhet genom utvärderingar och drar slutsatser utifrån den. Då byggs en gemensam kunskapsbas av professionen som är utgångspunkt för den kommande planeringen och verksamhetsutvecklingen.

De intervjuer som genomfördes med förskollärare i förskolan visade att det finns mallar för den pedagogiska planeringen och för reflektionstiden, uppföljning och utvärdering. Dessutom dokumenteras barns konkreta undervisningssituationer 4 gånger per år och skickas till vårdnadshavarna. Tidigare var kraven 8 ggr per år, men på de förskoleenheten i 1 rektorsområde utredaren besökte hade rektorn beslutat att det räckte med 4 ggr per år.

Det är inte dokumentationskraven som är problemet för förskollärarna i förskolan. Det är andra problem som försvårar att arbetet blir både meningsfullt och leder till verksamhetsutveckling. För det första anser de att infrastrukturen för det digitala stödet är svåröverskådlig och otillgänglig. Enligt förskollärarna ligger dokumenten på olika digitala ytor och appar. Det går åt för mycket tid att hitta de dokument som ska användas. De som intervjuade visar stor frustration, en förskollärare sammanfattade det på följande sätt; ”det tar för lång tid att hitta de mallar som ska användas.”

En annan frustration var att tiden för uppföljning och utvärdering, reflektionstiden, ofta behöver tas i anspråk för mer dagsaktuella operativa frågor. Att den viktiga tiden för gemensam utvärdering ofta får stryka på foten är ett mönster inom de flesta utbildningsorganisationer, de dagliga frågorna har alltid prioritet före det långsiktiga. Detta är naturligtvis inte bra eftersom det får som konsekvens att den professionella kunskapsbas som är tänkt att byggas upp genom uppföljningar och utvärderingar inte kommer till stånd, vilket i sin tur får negativa effekter på den långsiktiga verksamhetsutvecklingen.

Det är också tydligt att lärarna ser det systematiska kvalitetsarbetet och den egna verksamhetsplaneringen och uppföljningen och utvärderingen som två skilda processer.

Förskoleklassen och lågstadiet

Läsa- skriva-räkna garantin i skollagen¹⁸ har tillkommit för att elever som inte når de kriterier för kunskapsbedömning som krävs ska identifieras tidigt. Efter att eleverna identifieras ska kompensatoriska insatser vidtas och få effekt på elevernas lärande. Detta nationella uppdrag innebär dokumentationskrav för förskollärare i förskoleklassen och lärare på lågstadiet.

I förskoleklassen är två kartläggningar obligatoriska, Hitta matematik och Hitta språket. Kartläggningarna tar tid att genomföra eftersom 1 förskollärare behöver sitta med en mindre grupp när de genomför kartläggningen. De förskollärare som jag intervjuade konstaterade att de båda kartläggningarna var klara till höstlovet (vecka 44). Efter det vidtog analysarbetet som gjordes under vecka 45 och som en följd av det genomfördes därefter åtgärder och insatser på individ- och gruppnivå. För erfarna förskollärare som har arbetat i förskoleklasser under en lång tid identifieras elever i behov av stöd tidigt och insatser vidtas innan kartläggningen är klar. De förskollärare som jag intervjuade beskrev att verksamheten redan tidigt på hösten indelas i tre grupper av elever. Varje grupp har elever som befinner sig på olika nivåer i sin kunskapsutveckling i svenska och matematik.

I åk 1 är det, enligt skollagen, obligatoriskt att genomföra bedömningsstöd i svenska och matematik både höst- och vårtermin. Bedömningsstödet tar vid där kartläggningen slutade. Lagstiftningen kräver förutom bedömningsstödet att det görs en särskild bedömning av de elever som identifierats i bedömningsstödet att inte nå de kunskaper som krävs. Mina intervjuer visar att den särskilda bedömningen sker fyra ggr per år mellan lärarna, speciallärare och specialpedagoger. De särskilda bedömningarna dokumenteras, men inte på den ordinarie lärplattformen, utan på en annan digital yta.

Dessutom gör lärarna på lågstadiet vid fyra tillfällen per läsår kunskapsbedömningar på individnivå i de ämnen som eleverna undervisas i. Dessa kunskapsbedömningar har två syften, dels som information till vårdnadshavarna (exempelvis vid utvecklingssamtalet) och som underlag för lärarens planering av undervisningen på individ- och gruppnivå.

Det finns en stor risk att kraven på lärarna i lågstadiet i Trelleborgs bildningsförvaltning att följa upp elevernas kunskapsutveckling 4 ggr per år blir kontraproduktiv. Lagstiftaren ställer krav på både kartläggning i förskoleklassen och bedömningsstöd i åk 1. Dessutom ställer bildningsförvaltningen krav på fyra kunskapsbedömningar per läsår. Uppföljningarna av elevernas kunskapsutveckling riskerar att bli för många och dessutom är den väsentligaste analysen redan gjord i samband med kartläggningarna och bedömningsstödet avseende vilka elever som behöver extra stöd och anpassningar för att lära sig läsa och räkna.

Utredarens bedömning är att det räcker med ett kommunalt krav på uppföljningar av elevernas kunskaper två ggr per år i lågstadiet. Dessa kunskapsuppföljningar ger då det underlag som behövs för att utvecklingssamtal ska kunna genomföras som det är tänkt i skolförfattningarna. 2 mindre kunskapsuppföljningar för den enskilde läraren leder till att det frigörs tid att planera undervisning, göra de anpassningar

¹⁸ Skollagen kap.3 § 4

som krävs och enskilt och tillsammans med sina kollegor utvärdera effekten av undervisningen på elevernas lärande.

Personalen i förskoleklassen och lågstadiet gör närvarokontroll och planerar verksamheten i kommunens lärplattform. Det fungerar bra enligt de som jag intervjuade i dessa verksamheter. Någon mall för enskild utvärdering individuellt och i grupp av undervisningens effekt på elevernas lärande finns inte. De enskilda lärarna reflekterar och utvärderar sin undervisning kontinuerligt och gör justeringar och förändringar i planeringen, men någon dokumentation där professionsutvecklingen går att följa över tid för den enskilde medarbetaren finns inte i de digitala systemen som bildningsförvaltningen tillhandahåller.

Om det blir aktuellt med en frånvaroutredning görs den digitalt på en annan yta vilket innebär att information måste flyttas mellan de olika digitala ytorna.

Det systematiska kvalitetsarbetet är för förskollärarna och lärarna på lågstadiet ytterligare en process som kräver dokumentation. De ska redovisa vilka insatser som görs kopplade till kommunens effektmål och skolans egna mål och utvärdera effekterna av insatserna. Förskollärarna och lärarna på lågstadiet beskriver att det systematiska kvalitetsarbetet och deras egen planering, genomförande och uppföljning/utvärdering är två processer. De ser det systematiska kvalitetsarbetet som en ledningsprocess delvis frikopplat från deras egen planering. ”Detta har vi redan skrivit en gång” var en kommentar och en annan var ”det känns som kontroll och att ledningen behöver ha underlag till sina rapporter”.

Fritidshemmen

Personal i fritidshemmen ska använda kommunens lärplattform för både planering och uppföljning och utvärdering. Den personalgrupp jag intervjuade har använt både egna dokument och en mall för pedagogisk planering som flyttades till kommunens lärplattform när det hade gått halva höstterminen. Deras tidigare pedagogiska planeringar försvann när bildningsförvaltningen bytte digitalt verksamhetssystem. Mallen för uppföljning och utvärdering har de ännu inte tillgång till. En medarbetare uttryckte sig uppgivet; ”jag är så trött på att byta system.”

Det ställs även krav från bildningsförvaltningen på lärarna i fritidshemmet att dokumentera det systematiska kvalitetsarbetet i ett annat digitalt verksamhetssystem. De ska då dokumentera insatser och uppföljning och utvärdering kopplat till bildningsnämndens effektmål under vissa stoppveckor under läsåret. Ledningens uppfattning är att de har informerat om både kraven på planering och det systematiska kvalitetsarbetet samt i vilka digitala verksamhetssystem som detta ska göras.

Den övergripande strategin som bildningsnämnden har kommunicerat ut i verksamhetsplan 2023 har varit att delarna ska bli en helhet och att det ska vara fokus på kärnprocessen, undervisning, samt ett professionellt frirum för lärarna att bygga upp en egen professionell kunskapsbas med utgångspunkt från sina erfarenheter och de utvärderingar som genomförts. Den kunskapsbasen ger sedan grunden för planering och verksamhetsutveckling. Det har uppenbarligen inte fungerat när det gäller personalen i fritidshemmets dokumentation.

Konsekvenserna blir två processer för dokumentation samt att den pedagogiska personalen anser att det systematiska kvalitetsarbetet är något som kommer från ledningen och som medarbetarna förväntas svara på. En medarbetare sa: ”Jag är så trött på alla system.”

Mellanstadiet

Lärarna på mellanstadiet visar stor frustration över kommunens lärplattform. De säger att kommunen inte har köpt in hela systemet och det är bland annat därför som det inte fungerar fullt ut. Denna utsaga om ett system där det fattas delar har också uttalats av andra intervjugrupper. Stor frustration visar lärarna över att den mall för IUP-samtal (utvecklingssamtal för åk 1-5) som finns i den digitala lärplattformen inte ska användas, utan att det är en annan mall som ska användas som ligger på en annan digital yta.

De pedagogiska planeringarna fungerar väl liksom närvaro/frånvarorapporteringen, säger mellanstadielärarna.

Alla i intervjugruppen, utom en, anser att det är för mycket att följa upp elevernas kunskapsutveckling i samtliga ämnen eleven undervisas i fyra gånger per år i åk 4-5. Argumenten som lärarna har är flera; ”det går obemärkt förbi varken vi lärare eller vårdnadshavarna tittar”, ”det hinner inte hända så mycket mellan gångerna”, ”vi följer upp kontinuerligt när vi är klara med ett arbetsområde och då kan både eleven och vårdnadshavare få information om elevens kunskapsutveckling i lärplattformen”, ”utvecklingssamtalen ligger före avstämningarna så de finns ändå inte som underlag att tillgå då”.

Det framgår också av intervjun att avstämningarna inte används som utvärdering och analys av effekterna av undervisningen och påverkar därmed heller inte lärarnas kommande planering av undervisningen. Analys av undervisningens effekter sker endast i samband med läsårets slut och som underlag för rektorsrådets kvalitetsrapport. Den lärare som ansåg att de var bra med fyra avstämningar blockläste ämnen och när ämnesundervisningen var klar för läsåret kunde hen göra slutlig bedömning av elevernas kunskapsutveckling.

Anmälningar vid kränkande behandling ska läraren göra i ett digitalt verksamhetssystem. Efter att en tid förflutit så får läraren tillbaka ärendet för utredning. Lärarna anser att det är tungrott, även om ”det har blivit bättre”. Det finns alltid en risk säger lärarna att anmälningar uteblir för att slippa arbetsbördan att utreda kränkningen. Antalet kränkingsanmälningar är relativt få per person och läsår.

Lärarna känner sig mycket mer delaktiga i det systematiska kvalitetsarbetet än tidigare. Samtliga intervjuade känner igen skolans utvecklingsmål. Två gånger per läsår följs insatser/åtgärder som förväntas leda till högre måluppfyllelse på rektorsrådets utvecklingsområden upp. Ingen av de intervjuade har något att anmärka på dokumentationskraven avseende det systematiska kvalitetsarbetet.

Högstadiet

Lärarna på högstadiet säger att dokumentationskraven är rimliga och att de behövs för att de ska kunna utföra sitt uppdrag. Mallen för planeringen av undervisningen är nödvändig att göra, säger de. De är dock mycket frustrerade över kommunens lärplattform. Den är, enligt dem, sämre än den de hade tidigare. Det är fler klick, det fattas mallar, vissa mallar ska inte användas utan finns på andra digitala ytor och direktiven ändras hela tiden, ”vi är inte så duktiga ännu...allt tar sådan tid”. Återkommande var också ”kommunen har en budgetvariant, lärplattformen är inte komplett”. Utbildningen i systemet har varit bristfällig, de har fått se en film och sedan har de PDF-filer där de kan söka information över hur användandet ska gå till, säger de. Det framgår också av intervjun att bildningsförvaltningen har lyssnat på lärarnas synpunkter och på sikt sker de ändringar som lärarna har efterfrågat, ”det är mycket positivt att de lyssnar och gör förändringar.” Ytterligare något positivt som lärarna lyfter fram är den sammanfattande bedömning av eleven i ämnet som görs när undervisningen är avslutad och att de kan få en överblick i lärplattformen över samtliga extra anpassningar för enskilda elever. Det är visserligen inga krav på dokumentation av de extra anpassningarna i författningarna, men högstadielärarna anser att det är bra att de görs.

För årkurs 6-9 görs två kunskapsbedömningar (i de ämnen eleven undervisas i) per läsår eftersom det även sätts betyg i dessa årskurser. Dessa två kunskapsbedömningar av samtliga elever anser lärarna är nödvändig eftersom underlaget behövs för att mentorn, som inte har undervisningsansvar i alla ämnen, ska kunna informera eleven och vårdnadshavaren om elevens kunskapsutveckling i de ämnen som eleven får undervisning i vid de två utvecklingssamtal som äger rum per läsår. Vid elevs behov av pedagogisk utredning och särskilt stöd baserat på ett åtgärdsprogram får lärarna, enligt dem själva, göra både utredningen och upprättandet av åtgärdsprogrammen. Det tar mycket tid från deras egen planering. Högstadiet på Västervångskolan har ingen specialpedagog utan i stället två speciallärare.

Kränkninganmälningar görs av läraren och de får sedan tillbaka att göra en utredning av vad som hänt. Anmälan tar ingen tid medan utredningen tar desto längre tid. Lärarna uttrycker att det kan leda till att de inte gör någon anmälan utan nöjer sig med muntliga tillsägelser.

Övriga dokumentationskrav som högstadielärarna anser tar mycket arbetstid i anspråk är skolformsutredningar och frånvaroutredningar.

Gymnasieskolan

Intervjuerna med gymnasielärarna visar att dokumentation av frånvaron fungerar effektivt i kommunens lärplattform. Men i övrigt har gymnasielärarna många frågetecken avseende kommunens lärplattform. Det handlar om omdömen på elevuppgifter som har försvunnit, att inte IM¹⁹-programmet kan se elevernas omdömen från grundskolan och att de inte går att göra sambedomningar avseende kurser som genomförs av flera lärare samt att appen fungerar dåligt.

¹⁹ Introduktionsprogrammet

Den här osäkerheten leder till att en del av lärarna har egen dokumentation vid sidan av och en del andra säger att de måste lita på lärplattformen för att de slipper överdokumentera. Även i gymnasieskolan sker dokumentationen på olika digitala ytor. Flera lärare säger att de vore en dröm om allt fanns på samma ställe. Lärarna säger även att de inte har fått tillräckligt med utbildning i användandet av lärplattformen och de efterfrågar en lathund.

Ledningen för gymnasieskolan har också beslutat att en gång per termin ska lärarna ge ett omdöme om eleverna nått målen eller inte nått målen. Lärarna anser att denna dokumentation är en överdokumentation och att information om elevens kunskapsutveckling redan finns utförligt i lärplattformen samt att eleverna får den muntligt från ansvarig undervisande lärare. Det är dock ett tydligt lagkrav att minst en gång per termin ska rektorn se till att eleven och vårdnadshavaren (för elever som ej är myndiga) ges samlad information om elevens kunskapsutveckling och studiesituation.²⁰

²⁰ Skollagen 15 kap. 20 §